

ده‌ده عمر روشنی

اکابر خلوتیه‌دن صاحب مقامات قدسی صفات برذات اولوب (آیدین) لیدر . بروسده علوم رسمیه تحصیلی اواننده برآراق بعض هوایشه‌لر ایله همبزم اوله‌رق تابع هوا وهوس اولغله برابر برده علاقه‌ صوریه بلیه‌سنه کرفتار اولمش ایسه‌ده مایه اصلینک نزاهت و طهارتی سائقه‌سیله بوکچی اذواق عادیه وموقته‌دن روگردان اولوب (قره‌مان) ده ارشاد ایله مشغول اولان بویوک برادری (شیخ علاء‌الدین خلوقی) نزدینه عزیمت ومرشد مشارالیه‌ک همت ودلاتیه کرفتاری بولندیغی عوالم سفیله‌یه بالکلیه اظهار ندامت ایله یوب تصفیة باطن ایله‌مک اوزره (باکو) ده سجاده‌نشین ارشاد اولان سرخلقه خلوتیان صاحب وردستار (سیدیحیای شروانی) حضرتلرینک مجلس فیض انیسلرینه دخالت و اصول خلوتیان دائره‌سنده ا کمال خلوت واستکمال اطواردن صوکره مأموراً بالارشاد تبریز، کنجه، بردعه، قره باغده اجرای سیاحتله نثر انوار طریقت ایله‌دی . (۸۹۲) تاریخنده (تبریزده) دار اخرته رحلت‌ایتدی . بلده مذکورده (سلجوق خاتون) طرفدن کندیلمیچون بنا اولونان درکاهده مدفوندر . (آیدین) لی اولدقلرندن اشعار عارفانه‌لرنده (روشنی) تلخیص بیوررلردی . حلفاسنک اکبر وارشدی شعبات خلوتیه‌دن (کلشنی) شعبه‌سنک مؤسسی اولان وظهوری اوچوز سنه اقدم طرف مولانادن رمزاً اخبار بیوریلان ناظم (کتاب معنوی) مصرده مدفون (پیر ابراهیم کلشنی) در . دیوان الهیاتنک برنسخه‌سی (مفله) کتبخانه‌سنده موجوددر . اخلاقی وتصوفی منظومه‌لرندن برقصنی حاوی اولان (آثار عشق) اسمنده کی اثر عالی‌لرینک اخیراً طبعنه همت

Metin 7

Dede Ömer-i Rüşenî

Ekâbir-i Halvetiyye'den sâhib-i makâmât-ı kudsi-sıfat bir zât olup Aydınlıdır. Ulûm-ı resmiye tahsîli evânında bir aralık bazı hevâ-pîşeler ile hem-bezm olarak tâbi-i hevâ ve heves olmakla beraber bir de alâka-i sûriyye beliyesine giriftâr olmuş ise de mâye-i aslîsinin nezâhet ve tahâreti sâikasıyla bu gibi ezvâk-ı âdiyye ve muvakkateden rû-gerdân olup Karaman'da irşâd ile meşgul olan büyük biraderi Şeyh Alâeddîn-i Halvetî nezdine azîmet ve mürşid-i müşârûn ileyhî himmet ve delâletiyle giriftârı bulunduğu avâlim-i süfliyyeye bi'l-küllîye ızhâr-ı nedâmet eyleyip tasfiye-i bâtın eylemek üzere Bakû'de seccâde-nişîn-i irşâd olan ser-halka-i Halvetiyân sâhib-i Vird-i Settâr Seyyid Yahyâ-yı Şîrvânî hazretlerinin meclis-i feyz-i ünsîlerine dehâlet ve usûl-i Halvetiyân dâiresinde ikmâl-i halvet ve istikmâl-i etvârdan sonra memûren bi'l-irşâd Tebriz, Gence, Berdaa, Karabağ'da icrâ-yı seyâhatle neşri envâr-ı tarîkat eyledi. 892 tarihinde Tebriz'de dâr-ı ahirete rihlet etti. Belde-i mezkûrede Selçuk Hâtun tarafından kendileriçün binâ olunan dergâhta medfûndur.

Aydınli olduklarından eş'âr-ı ârifânelerinde “*Rüşenî*” tahallus buyururlardı. Hulefâsının ekber ve erşedi şubât-ı Halvetiyyeden Gülşenî şubesinin müessisi olan ve zuhûru üçyüz sene akdem taraf-ı Mevlânâ'dan remzen ihbâr buyurulan nâzım-ı Kitâb-ı Ma'nevî, Mısır'da medfûn Pîr İbrâhîm-i Gülşenî'dir. Dîvân-ı ilâhiyyâtının bir nüshası Muğla kütüphanesinde mevcuttur.

Bursalı Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri*, İstanbul, 1333, c. I, s. 69.

Metin 7: Sözlük

Farsça kelime ve tamlamalar:

Hevâ-pîşe	Nefsin isteğine uyan
Hem-bezm	Arkadaş
Giriftâr	Düşkün, tutulmuş
Rû-gerdân	Yüz çeviren
Seccâde-nişîn	Şeyhlik seccadesine oturmuş
Ser-halka-i Halvetiyân	Halvetî silsilesinin başı

Arapça kelime ve tamlamalar:

Sâhib-i makâmât-ı kudsi-sıfat	Mukades makamlara sahip
Ulûm-ı resmiye	Resmî ilimler
Alâka-i sûriyye	Şeklen bağlı
Mâye-i aslî	Asıl maya
Ezvâk-ı âdiyye	Âdi zevkler
Müşârûn ileyh	Kendisine işaret olunan, adı geçen
Avâlim-i süfliyye	Uygunsuz, kötü durumlar
Izhâr-ı nedâmet	Pişmanlık duymak
Tasfiye-i bâtın	İç temizliği
İkmâl-i halvet	Halveti tamamlamak
İstikmâl-i etvâr	Nefsin mertebelerini geçmek
Şubât	Şubeler

سزى رابطة لوك الڪ مٿي ايه برلشدميرش اولان دين قارداشنى برطرفه براهه جق ايسه كز ، نموذ بالله ، هيمز ايجون خسران مين محققدر .

محمد عاكف

مدافعات دينيه

حق و حقيقت

دوتنور دوزنك ايمويت علمينده كى اسنادات قارشى ربه

۹

تكله من بوراده تام اولدى . شمدى - دوزى ، جودت - مفترانك تعقيته باشلا بورز . برى طيشينزدن ، ديكرى ايجمزدن اولان شوايكي غرضكار اسلام بوراده كويا ائصافه كلره كلك اقرار ماول طرزنده شوافادى درميان ايدبورلر :

« بوآنده محمد جن اعتقاد اوژه ايدى . بوذن اصلا شيه ايديله من ، كندى كغفرتيه و ماوروت قنيسه سنه حكم وصيى اولوق اعتقاد ايدبورلدى . عادى بريلايى مليونرجه انسانلر قبول ايتديكى ورتاين چيافى اولان برون تاسيس ايگه مقندر اولمازدي مئىن وصيى براطمينا ته مالك اولنمى محمد (سلام) اون سنه دن زياده برمدت كندى سني بئلهين تحفيرات و ممالكه قارشى قويا ماژدى . »

اثر مهورك حاوى اولدينى اسنادات ايجنده برعدد اولسون طوضويه شيه سوز بولنه اوغراشانلر وار ايسه يلكنر بواقدهنى مثال كوسته بيايرلر . حالوكه برمقتضاي غرض علاوه اولنان برقيده ايله بوذه طوضولقندن صد مرحله اوزاغه آكشدر . قيد ديديكمز شئده لك باشده كى « بوآنده » تيميرى اوله جنى امر آشكاردر . فصل كه « ۴ » نجي صحيفه ده بوراده ايجا ايله كيديكى اسناد باطلى بروجيه صراحت درميان ايجميدى . نقلى بورايه تاخير ايجش اولديم اوراده كى عبارده شوندى عبارتدر :

« بوذن شويتجه چيناركه محمد جانتك صوك دورنده مرسلته حالا ايتايورى ايدى ، يوقسه ايتايورى ايدى ؟ بوئى بيلك محالدر . بوئى نئى ايند ديللر موجود اولدينى كى تصديق ايند ديللر ده موجوددر بو ايني دلائل قونجه مان مان يكديكرته ساويدر . »

ايشته كوروليوريا ! بوغرضكارلر بيمصاً صورت حقندن كورونهرك بويله برطاقم آتريقلر بوروتك ايشته بورلر . لك طوضو سوز قياص اولنان اعتراف ثقافتورانه لى ده بويوك رنجاوز اولدينى آز ملاحظه ايله ميدان علاوه چيغور . جراتك ذروه بالاسنه ارتقا ايله سلطان ذى شان انبيا افنديم حضرتلر بيه (حاشا وكلا) ارتداد ، رجوع عن الاعتقاد اسنادينه قدر واريورلر . كندى رسالتك حق اولدينى اولجه بياير و صورت صمپانه ده اعتقاد ايدبورمى ده صوكرا دور اخير

حياتلر بيه طوضو بوذن رجوعه « حاشا م حاشا » ساخته كا باشلامش . بومفتريلك شناعت من بوره لرى طاقته هيردك مشا ايجش اولدقلى ممجرات جليله لرى سجره حمل ايدرك حض داود ع . م ايله حضرت سليمانك كفر وارتدادلر بيه قائل اولمى شناعتك لك قاحتش نوغندن اولدينى هويدادر .

بردمه اورته يه قويدقلى منطقسز لنه باقكزده حيران اولو بو حريظار - بالاده كى اعترافلر بيه نظراً - مليونرله انسانلر كى قيو مفتخر اولدقلى بر دين مقدس و تعالى مؤسس والاشانتك - تاسيسده يالنجى الملق امكانى ذهنلر بيه قبول ايتدريمه مكلرى « مظقرت كامله احراز بيه موقى بيورلدقندن صوكرا كنديسنك يالا اولدينه معتقد بولنه بيله چكنى وچدانلر بيه صيغدر بويورلر . هره بالدايه اعتراف ايدرك بوذن صاحبه برتناقش اوله ماژ . فصل كه بوژ قدر بويله بر سوز تقويى فرد واحده دن روايت ايدلش دكلدر . ذره ادرلكو اذنانه مالك اولان برانسان طرزندن تصور اولنه بيايرى كه تاسيس و تسيبنديه حق و صادق بولنان و محضا بوسايه ده مظهر توفيقه صمدانيه بيوريلان عين ذات ، عين مستله ده مؤخر آكذب و مباله اولسون . مدعى و ادعا ده اصلا تبديل واقع اولما دىني حاله صدق كذب ايجاع ايديه بيلسون . اكر شو ايجاعى جاكركون شخ اعتقاد تناقضندن عارى عد اولتورسه قيامته قدر دنبايه تناقضه ما بولق احتيالى قائلار . اوله لاقيرديى اولور . طوضو سوز هروا طوضوردر . يالانده هر زمان يالاندر . مرور زمانك صدق وكه تحققتده تاثيرى اولورى ؟

« بوئى نئى ايند ديللر موجود اولدينى كى تصديق ايا ديللر ده موجوددر ، بو ايني نوع دلائل قونجه مان مان يكديكر مائندر . بناه عليه تميم حقيقت محالدر ، كى غرضكارانه سوزلرله حقيقت قطبيه خللدار اوله بيايرى ؟ برحكمك ثبوتنه دلات ايه دليل ميدانده طورورك بيه او حككمك انتقامنه دال اوله جق باش بر دليل بولنسون ، يكديكر بيه مقابل دليلر متعدد ، همده قوه متائل بولنسون ده بوذن طولاني تميم حقيقت محالات عقليه دن : اولنسون ؟ هيچ بو قدر منطقسزلق اولورى ؟

ثبوت حقيقته ، بياير ذى شان افنديمك ارتكاب كذبندن عار و مقدس بولنسنه دال اولان ، مفتريلرجه بيله شايان اعتقاد كورولا ديللر يوقاركي كلاملر نه مصرحدر . بولك خلافة دلالت ايدمك دلائل دكل ، بر دانجك دليل كوسترمك امكانى بو قدر . « بوئى نئى ايند ديللر موجود اولدينى كى تصديق ايند ديللر ده موجوددر ديه تسويد اوراق قولاي برشيدر ؛ ايجق خلاف حقيقته دال دليا واحد اقامسندن عاجز قالميرسه اووقت محرر بيجق « مفتى » لك صفتو اكنساب ايجمى . ثبوتى متيقن اولان برشيكك زوالى شكنايه ، توم ايله دكل ، ايجق برهان قطعى ايله بيله چكى حاله بوراده مودت شذ اوله جق ادنى برسب ارامسى بيله قابل دكلدر .

Metin 8

Tefsîr-i Şerîf

Tercümesi: “ Müslümanlar birbirinin kardeşinden başka bir şey değildir. Onun için iki kardeşinizin arasını bulunuz, Allah'tan da korkunuz ki rahmetine nâil olabilesiniz.”

Âyet-i celîle sûre-i Hucurât'a mensuptur. Zemahşerî diyor ki: (*Beyne ihvetiküm*) yahut (*beyne ihvâniküm*) sûretinde kırâatler olmakla beraber kelime tesniye sîgasıyla da olsa kâfîdir. Zira aralarında dargınlık zuhûr eden kimseler en aşağı iki kişi olur. Azlığı barıştırmak lâzım olunca çokluğun arasını bulmak elbette daha ziyade lâzımdır. Çünkü iki adamın bozuşması yüzünden husûle gelecek fenâlık hiçbir zaman cemâatin yek-diğerine darılmasından meydan alacak fesâda benzemez. (*Ahaveyn*)'den murâd Evs ile Hazrec kabîleleridir diyenler de vardır.”

Evet, hakîkî Müslümanlar birbirine kardeş nazarıyla bakarlar. Zaten aradaki râbita bu kuvvette olmazsa Müslümanlık kuru bir ünvandan ibâret demektir. Azıcık dikkat olunursa görülür ki: Şeriat-i mutahharanın hemen bütün ahkâmı uhuvvet, vahdet esasını tahkîm eylemektedir. Namazlar, haclar, zekâtlar, şehâdetler, oruçlar, aynı kibleye teveccühler hep Müslümanları birbirine bağlayacak vâsitalardır.

Rasûl-i Ekrem - *salla'llâhu aleyhi ve sellem* - efendimiz hazretleri: “*Müslümanların hâline aldırmayan Müslüman değildir.*” buyuruyorlar. Şu hadîs-i şerîfe göre hakîkî Müslümanların miktarını anlayabilmek için nüfûs-ı hâzıradan ne dehşetli bir yekûn indirmek lâzım gelecek.

Bizler, “*Hiçbir Müslümanın vücûduna bir diken batmaz ki onun acısını kendimde duymuş olmayayım.*” diyen bir peygamberin ümmeti iken cihan-ı İslâmî kırıp geçiren felâketlerden haberimiz bile olmuyor. Evet, zelzeleden müsâb olan İtalyanların imdâdına koştığımız sırada, binlerce Hintli Müslüman tufanlar içinde boğuluyordu. Zavallıların elini tutmak şöyle dursun, bâd-ı hevâ bir teessür gösterebilmek için feryâtlarını bile işitemedik.

Biz Müslümanlar başka milletlere benzemeyiz. Din râbitasını ihmâl edecek olursak bu hareketimizin cezâsını ukbâya kalmaz daha dünyada iken çekeriz. Nitekim çekiyoruz. Dîn-i mübîn, kavmiyet, cinsiyet gibi insanları birbirinden uzaklaştıran esbâbı aradan kaldırarak dünyanın muhtelif noktalarındaki cemâatleri birleştirmiş iken biz kalkıyoruz da aynı toprakta yaşayan cemâat-i İslamiyyeyi kavmiyet hissiyle parçalamak istiyoruz.

Ey cemâat-i müslimîn! Bilmiş olunuz ki Müslümanlıkta kavmiyet yoktur. Rasûl-i Ekrem - *salla'llâhu aleyhi ve sellem* - efendimiz hazretleri: “*Kavmiyyet gayreti güdenler bizden değildir.*” buyurmuştur. Şayet kiminiz Arablığına, kiminiz Arnavutluğuna kiminiz Türklüğüne, kiminiz Kürtlüğüne sarılacak, sizi râbitaların en metîni ile birleştirmiş olan din kardeşliğini bir tarafa bırakacak olursanız, neüzü bi'llâh, hepimiz için hüsrân-ı mübîn muhakkaktır.

Mehmet Akif, *Sebilü'r-Reşâd*, 5 Receb 1330, 7 Mayıs 1328, s. 293-294.

Metin 8 : Sözlük

Farsça kelime ve tamlamalar:

Bâd-ı hevâ	Bedava
yek-diğer	Bir diğeri

Arapça kelime ve tamlamalar:

Şerâat-i mutahhara	Tertemiz şeriat
Nüfûs-ı hâzıra	Mevcut nüfus
Cihan-ı İslâm	İslam dünyası
Ukbâ	Ahiret
Hüsrân-ı mübîn	Apaçık zarar